

אלכסנדריה-מרכז סחר בינלאומי

בימי מוחמד עלי (1769 - 1849).

שם הסטודנט:

ת.ז.:

יוני 2014

פרק 1: "אלכסנדריה במאות ה-18 וה-19 עד עלייתו של מוחמד עלי"

סקירה מעמיקה לעבר המקורות הספרותיים השונים מעלה, כי העיר אלכסנדריה הייתה עיר קוסמופוליטית בעבר. היא שימשה ביתם של היוונים, הארמנים, האיטלקים, היהודים, הערבים, הטורקים ועוד רבים אחרים. הנמל הגדול באלכסנדריה משך אליו אמנים, משוררים וסופרים רבים. בעיניהם, ובעיני רבים אחרים, העיר שימשה סמל לסובלנות בין בני האדם.¹

אוירתה של אלכסנדריה שימשה מקור והשראה הן לרומנים היסטוריים יוצאי דופן, כגון: סיפור אהבתם המורכבת של יוליוס קיסר, קלאופטרה ואנטוניוס, והן לרומנים ספרותיים מודרניים, כמו: אדוארד מורגן פורסטר ולורנס דרל.²

בד בבד, על פי המקורות הספרותיים, בתקופת שלטונו של מוחמד עלי הונחו היסודות החשובים והמשמעותיים להתפתחות עתידה של מצרים (עליהם אפרט בפרקים הבאים). בשנת 1801, מוחמד עלי, שהגיע למצרים כקצין צעיר בחטיבה האלבנית של חיל המשלוח התורכי, יצא ללחום בצרפתים. הוא השתתף בקרבות נגד הצבאות העות'ומנים, הבריטים והצרפתים.³

תקופת שלטונו של מוחמד עלי העניקו לנמל אלכסנדריה משנה חשיבות. הדבר הסתייע אודות חלון ההזדמנויות שיצרה הגעתם של מהנדסים מרחבי אירופה אל עיר הנמל. המגע עם המערב "שדרג" את מעמדה של העיר: משאבים רבים הושקעו בהנחת התשתיות, ומהנדסים אירופאים עזרו וסייעו בהקמת בנייניה המרכזיים. הם השתמשו בסגנון המערבי, האירופאי, והדבר בא לידי ביטוי גם בסגנון הארכיטקטורה של העיר.⁴

קשירתה של מצרים לכלכלת אירופה והמערב הצריכה את פיתוחו של נמל אלכסנדריה. השלטון דאג לשפר את אמצעי התחבורה, הן בדרך היבשתית, בין אלכסנדריה וקהיר; ובין קהיר לסואץ, והן בדרך הימית, בשנת 1918 נחפרה תעלת מחמודיה שבאלכסנדריה לאטף שעל הרוזטה בדלתה של הנילוס.⁵

¹ William, Daniel. In Egypt, an Old Beacon of Tolerance Flickers; Fatal Stabbings Underline Growing Sectarian Tensions in Historic Port City of Alexandria. [Washington Post Digital](#), May 13, 2006. April 28, 2014.

² מיטל, יורם. [אתרים יהודים במצרים](#), ירושלים: הוצאת יד בן צבי, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה, עמוד: 130.

³ וטיקוויטיס, פ.ג'. [תולדותיה של מצרים – ממוחמד עלי עד סאדאת](#), ירושלים: מאגנס, האוניברסיטה העברית, 1987, עמוד: 49.

⁴ מיטל, יורם. [אתרים יהודים במצרים](#), ירושלים: הוצאת יד בן צבי, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה, עמוד: 132.

⁵ ארליך, חגי. [מוחמד עלי במצרים – מודרניזציה תוך כדי התפשטות](#), יחידיה 3, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 1988, עמוד: 50.

אלכסנדריה הפכה מוקד משיכה לאלפי תושבי ערי הדלתא הקטנות והכפרים. העיר לבשה פנים חדשות, ועם שגשוגה של העיר, הלך והשתרש הנוהג בקרב בית המלוכה והנכבדים לבלות בימי הקיץ בעיר. הקמתם של ארמונות, ובראשם ראס אל תין ממערב ואל מנתזה ממזרח, וכן חווילות פרטיות מפוארות, העניקו צביון יוקרתי לעיר.⁶

בשנת 1869, חשיבותה המסחרית של העיר גדלה לאחר פתיחתה של תעלת סואץ בימי שלטון הבריטים. התעלה, שבנייתה ערכה עשר שנים, השפיעה רבות על התפתחותה ועל חיזוק מעמדה הכלכלי והאסטרטגי של מצרים ושל ארצות אחרות באזור בכלל ואלכסנדריה בפרט (בשל היותה עיר נמל). את הזיכיון לכריית התעלה קיבל המהנדס הצרפתי דה לספס, ובמהלך העבודות הועסקו בכרייתה כ-60 אלף פועלים מצרים. התעלה נחנכה בטקס חגיגי ומפואר, שהשתתפו בו כ-6000 איש, ובהם קיסרים ונציגים של בתי מלוכה אחרים באירופה. תחילה היו מרבית המניות של התעלה בידי צרפת וממשלת מצרים, אולם בשל קשיים כלכליים נאלצה ממשלת מצרים למכור את מניותיה בתעלה, בשנת 1876. כתוצאה מכך, בשנת 1882, נכנסו כוחות בריטים לאזור על מנת לשמור על האינטרסים הבריטיים, והחלה "ההגמוניה הבריטית" על מצרים.⁷

המקורות הספרותיים השונים עוסקים במספר תמורות מרכזיות בתקופתו של מוחמד עלי, ביניהם: בתעשייה, בתחבורה, במסחר, בכספים, בצבא ובחינוך. במחצית המאה ה-19, בעקבות הרפורמות והתמורות הגדולות הללו, הלכה ונוצרה תרבות אליטה חדשה עותומאנית מצרית.⁸ בפרקים הבאים אבקש להתמקד בנושאים אלו.

⁶ מיטל, יורם. אתרים יהודים במצרים, ירושלים: הוצאת יד בן צבי, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה, עמוד: 133.

⁷ שם, עמוד: 134.

⁸ בשקין, אורית; קוזמא, ליאת; גרשוני, ישראל. לפסל תרבות במצרים – תכנון תרבותי, זהות לאומית ושינוי חברתי במצרים 1890-1939, יחידה 3, תל אביב: רמות/אוניברסיטת תל אביב, 2003, עמוד: 11.

רשימת מקורות

ארליך, חגי. מוחמד עלי במצרים - מודרניזציה תוך כדי התפשטות, יחידה 3, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 1988, עמוד: 50.

בשקין, אורית; קוזמא, ליאת; גרשוני, ישראל. לפסל תרבות במצרים – תכנון תרבותי, זהות לאומית ושינוי חברתי במצרים 1890-1939, יחידה 3, תל אביב: רמות/אוניברסיטת תל אביב, 2003, עמוד: 11.

וטיקויטיס, פ.ג'. תולדותיה של מצרים – ממוחמד עלי עד סאדאת, ירושלים: מאגנס, האוניברסיטה העברית, 1987, עמוד: 49.

מיטל, יורם. אתרים יהודים במצרים, ירושלים: הוצאת יד בן צבי, האוניברסיטה העברית, תשנ"ה, עמוד: 130-134.

William, Daniel. In Egypt, an Old Beacon of Tolerance Flickers; Fatal Stabbings

Underline Growing Sectarian Tensions in Historic Port City of Alexandria.

Washington Post Digital, May 13, 2006. April 28, 2014.